

UČITELJSKI LIST

GLASILO „ZVEZE SLOVANSKIH UČITELJSKIH DRUŠTEV V TRSTU“.

Izhaja 1., 10. in 20. vsakega meseca. — Uredništvo in upravnništvo v Trstu (15), Via Udine 35, III. — Hrvatski dopisi naj se pošiljajo na naslov: Vinko Šepić, nadučitelj u Buzetu. — Izdaja „Zveza slovanskih učiteljskih društev v Trstu“, za uredništvo odgovoren Silvester Pertot. — List je za člane izdajateljice brezplačen, naročnina za nečlane Lir 24.— Tekoči poštni račun. — Tiska Tiskarna Edinost v Trstu.

Št. 24

V Trstu, dne 20. avgusta 1923.

Leto IV.

PETDESETLETNICA OKRAJNEGA UČITELJ. DRUŠTVA V GORICI

Učiteljsko društvo za goriški okraj je praznovalo dne 8. julija t. l. v Trgovskem domu v Gorici petdesetletnico svojega obstanka. Bilo nas je iz te naše najstarejše organizacije nad 120 tovarišic in tovarišev in nad petdeset iz drugih krajev, največ Tržačanov. Prihiti so pa tudi mnogi upokojeni tovariši in naši stanovski prijatelji, da počaste to naše polstoletno društvo, katero ima nevenljive zasluge za нравstveno vzgojo in kulturni preporod našega naroda v Gorici in njeni lepi okolici.

Slavnostno zborovanje je otvoril sedanjí društveni predsednik Alojzij Urbančič s sledečim slavnostnim govorom:

Tovarišice! Tovariši! Naši prijatelji! Pozdravljeni! Poseben pozdrav naše petdesetletne stanovske okrajne organizacije tebi, predsednik naše Zveze — tebi, pobratim Tone Germek! (Ovacija Germeku). Iskren pozdrav Vam, našim predhodnikom, ki ste že upokojeni po svojem blagomnem in trudopolnem delu! Hvala Vam, upokojeni tovariši: stanovski neutrudni delavec Franc Bajt, profesor Sivec, tovariši Benedikt Poniž, Franc Tomšič, tovarišica Perc itd., pozdravljeni iz srca vsi oni, ki ste delovali, delujete in boste delovali v našem društvu! Pozdravljeni tudi oni, ki danes doma počivajo z opravičljivimi razlogi in niso prihiti k našemu slavlju! Moj ponižen poklon tudi onim mrtvim dušam naše organizacije, ki ne prihajate v senco našega jubilejnega drevesa, ker ne poznate stanovske vzajemnosti in njene velike moči, ki viharjem kljubuje, ostaja — — —

Pozdrav naše polstoletne očetove hiše vam, prosvetni delavci, pobratimi Ribičič, Pahor Jože, Kumar Srečko, brata Širok itd., vam dične pevke in vneti pevci našega Zvezinega pevskega zbora! Bodite mi pozdravljeni vse učiteljice in vsi učitelji izven našega okraja, ki ste prišli sem, da počastite naše društvo s svojo prisotnostjo, posebno še pobratim Rakovšček.

Zahvaljujem se za udeležbo narodnemu zastopniku dr. Karlu Podgorniku, kateremu izrekam svoj iskren pozdrav. Isto velja našemu prijatelju sivolasemu novinarju Maksu Cotiču, o pozdravljeni bodite tudi vi, naši dragi stanovski čestilci, gg. dr. Bobič, Fornazarič, Trošt in drugi.

Naš Gangl pravi:

Nobena sila tega ne razruši,
kar iz kreposti samo se rodi.

Iz plemenite kreposti — samo — se je rodilo naše učiteljsko društvo za goriški okraj — baje že 1872. —, a svoje delovanje je pričelo 1873.

Z novim šolskim zakonom dne 14. majnika 1869. se je rodil naš učiteljski stan. Velepomembni tabori navdušene Lavričeve dobe 1869.—1871. so vzbudili iz spanja pravičnega pod jarmom rimskega konkordata speče le redko posejano učiteljstvo in vzdramili so se naši predhodniki: Tomaž Jug, † Vinko Černic, † Josip Komavec, † Anton Bajc, † Ignacij Križman-oče (st.) in tedanji tovariši so prižgali našo zvezdo vodrico, «ki naš stan vodila je» od 1873. do 1923. Petdesetletnica — slovesen jubilej je to v naši stanovski prosvetni povestnici.

Mi smo kaljivo seme izkrvavelega ljudstva in z ovsenjakom plačenega stanu, a vendar razmišljamo danes ob svoji petdesetletnici le to, da bi v vzajemnem delu združili vso svojo ljubezen, vse svoje čile sile, vse svoje znanje in zvanje, da dvignemo ljudsko prosveto in stanovski ugled v blagor našega šolstva. Petdesetletno organizovano in težko delo je za nami! Razrahljane so naše gredice z znojem in žulji naših predhodnikov in po najmarljivejših oračih razdelimo svojo petdesetletnico v

- I. Černičevo,
- II. Jugovo, in
- III. Križmanovo dobo.

I.

Blagopokojni Vinko Černic je bil rojen tu v našem Št. Petru 4. januarja 1845. in je umrl kot učitelj v domači vasi 22. februarja 1886. Naše društvo je temu svojemu prvemu predsedniku postavilo nagrobni spomenik.

Bil je spreten šolnik, neutrudljiv stanovski buditelj in narodni organizator. V svoji mladosti se je mnogo učil, saj je dovršil vso normalno, gimnazijsko, dva letnika učiteljskega in kmetijsko strokovno šolo. Edini njegov sin Konrad je danes inženir v Barceloni, a Valerij je umrl kot medicinec.

V njegovi dobi je pričelo prvo narodno društveno življenje in njegov izboren pevski zbor je slovel v naši goriški okolici. V zgodovinskih taborskih časih so Št. Peterci dramili svoje sosedje s svojo lepo pesmijo k narodnemu delu, ker so imeli v našem Černicu najspretnjšega pevovodjo in narodnega buditelja z Lavričevimi vzori.

Razširjal je s svojim živahnim delom med učiteljstvom strokovno izobrazbo in skoraj samostojno organizoval, izdajal in urejeval prvo naše stanovsko glasilo «Šola» od 1880. do 1883. Ta list je bil za tedanje dobo zelo dober, strogo strokoven in le obžalovati moramo, da ni nadaljeval svojega pedagoškega, metodiškega in didaktičkega dela. Zanimivo čtivo je to in priporočam ga v čitanje vsem tovarišem, ki hočejo spoznavati zgodovino našega stanu in razvoj našega šolstva v tej petdesetletni dobi. Upravnik «Šole» je bil Tomaž Jug, naš stanovski Nestor, a med najmarljivejšimi sodelniki vsi že blagopokojni: Černic, markantni šolski svet-

nik Vodopivec, Bratina Kristjan, Poniž Ambrož, Čopi Josip in drugi, ter še danes živeči: Leban Anton, Tomšič Franc, Strnad Franc, Orel Josip, Lavrenčič Matija, Bajt Franc in nekateri sodobniki. To glasilo goriških učiteljev »Šola« je izhajalo vsako četrtletje na 32 stranek za 25 kr. v Hilarijanski tiskarni. Radi gmotnih razmer bi lahko nadaljevala svoje prosvetno delo, a s Černičevim bolehanjem je začelo primanjkovati gradivo in vsled tega je »Šola« zamrla.

Vinko Černic je baže predsedoval društvu do 1884, in posvetil vse svoje znanje la pedagoškemu ter metodiskemu poučevanju svojega stanu. Umljivo, da so morda tuintam poslali kakšno vlogo na okrajni šolski svet v zelo ponižni obliki navadne prošnje. Pravega stanovskega poguma v zahtevanju svojih pravic ni še imelo takratno učiteljstvo, a zbudilo se je k javnemu delu in otresalo se je škodljivih vplivov rimskega konkordata. In tudi to so vrline naših predhodnikov iz Černičeve dobe!

II.

Jugova živahnija doba je pričela 1884. Učiteljski stan »hlapec Jernej« je v teh letih začel iskati svojo pravico. Nastopali so mlajši borci, ki so se že drznili včasih energično zahtevati, da se učiteljstvu zboljšajo plače in dvigne ugled šole. Po strani so gledali na to gibanje konservativni veleposestniki v družbi z duhovščino, katera je rada zavihтела s svojim bičem po hrbtu naprednejših učiteljev. Nastopati so začeli drznejši med starejšimi: Strnad Franc, Čopi Josip, Orel Josip, Vilhar Franc, Zorn Ivan in pojavili sta se krepki osebnosti Bajt Franc s Petrom Medveščekom, katera sta že iskala stikov izven goriškega okraja, a na Tolminskem sta pričela vrtati Vrtovec-Krajnik.

Pokojni nadzornik — šolski svetnik Vodopivec je krotil in nategoval vajeti, a ni šlo in ni šlo, konjiči so bili preiskri. Zahteve hlapca Jerneja so bile vedno glasnejše, množili so se novi bojevriki in oglasili so se mladini: † Cenčič Davorin, naš Križman Ignacij sin, Možina Anton in sodobniki, ki so prisilili društvo h krepkemu delu. Popolnjevala se je doba stanovske osamosvojitve in društvo je delovalo brez nepotrebnih varuhov izven naših učiteljskih vrst.

SKOLOVANJE NASE MLADEŽI

Najteže je pitanje za svakog ovo: kamo ću, šta ću sa svojim sinom, da ne bude morao jednom gladovati. Ovo pitanje je sasma u redu, pošto su roditelji dužni brinuti se za što bolji odgoj i za što sretniju budućnost svoje dece. Ovo je pitanje možda za seljake i posednike, a ovi su jezgra našeg naroda — nije baš preteško. Otac će reći: Ostani, sine, s menom na domu; radi marljivo, pak se ne boji Ti kćerko moja, pomoz i ti nama raditi u kući i u polju, a onda ćeš se vdati. No vremena su današnja teška i za seljake posednike, pošto ih vlastita zemlja ne može da izdržava. Doći će mu stoga na misao, ne bi li dao sina ili kćer na nauke, da se ne mora ovako mučiti u polju. Motika je najteža. Lepo je

Naš Tomaž Jug je previdno miril mlade in nagle naše borbe, a kljub temu smo ga vsi radi imeli. Pomnožile so se mlade sile in prišli smo v društvo mi, današnji sodobniki. Boj se je pričel na vsej črti, a učiteljstvo je bilo složno. Svobodomiselnejši elementi smo bili najprej učitelji in smo se trdno oklenili stanovske sloge v svetem navdušenju, da zmagamo s svojimi idealnimi nazori nad konservativnejšimi tovariši. In šlo je! Zlat, kremenit značaj našega ljubljenelega Tomaža Juga je hotel poleg najpopolnejše in najglobokejše vernosti ohraniti tudi samostojnost učiteljskega stanu. Njegovi previdnosti in Križmanovi priljubljenosti, združeni z najbolj živahnim delom za naše stanovske pravice se je posrečilo, da ni uspelo nepošteno delo političnih zdražbarjev, ki so hoteli razcepiti naše vrste v narodno-napredno učiteljstvo in krščansko misleče Slomškarje. Poslali so nad nas poslanca Jakliča, a naše vrste so ostale složne, ker smo že takrat čutili, da je složna vzajemna organizacija brez vsake nepotrebne primesi iz drugih stanov edini pogoj našega stanovskega razmaha. Ohranili smo svojo stanovsko svobodo, samostojnost in samobitnost, ker smo čutili v svojih vedrih dušah, da je le on stan spoštovan in močen, neodvisen v svetem izvrševanju svojih dolžnosti, ki ne nosi nikakih spon nepoklicanih izkoriščevalcev izven naše kaste. Prosti na vse strani izvršujemo svoje sveto zvanje in nočemo več nepoštenih varuhov — pri svojem poštenem delu. Vse, kar imamo, smo ustvarili sami s svojimi pridnimi rokami in s premišljenim razumom v najhujšem boju s skrajno neugodnimi vnanjimi vplivi. Vsled tega pa so nam te naše tako trdo priborjene dobrine toliko ljubše in dragocenejše.

Prav v Jugovi dobi smo si znali ohraniti s Križmanovo agilnostjo svojo stanovsko svobodo in proust, ker je naš verni predsednik skrbno vodil naš čolnič po takratnem razburkanem valovju. Njegov zlati nauk: »Ostanimo zvesti veri svojih očetov in besedi svojih mater!«, nas je izpeljal iz teh bojev tedanje dobe kot zmagovalce, in strnile so se naše vrste. Vsa današnja prosveta in tudi združna organizacija našega ljudstva ima svoje temelje v delovanju naše predvojne šole. Ves krasni razmah naše književnosti in umetnosti smo pospešili, ker smo s svojim šolskim delom izčistili analifabete iz kmetiškega sloja. (Konec prih.)

biti činovnikom: on se ne trudi, ne znoji se; njegove ne čie uzeti bura, kiša, suša ni tuča. A kad malko ostari, eto mu penzije! — Tako umuju naši zabrinuti seljaci, koji su na sto muka, kamo će sa svojim sinom ili kćeri. — Tu će sada stupiti učitelj. Otac će do njega, da mu kaže, bi li dao sina (kćer) u škole. On želi znati za njegovo mnenje, pa da ga savetuje. Tu valja da bude učitelj uman, savremen, uvidjavan i pedagog, a ujedno iskren, prijatelj seljaka i deteta. — Prva evo pitanja na koja on mora savesno odgovoriti: Je li dete nadareno? je li zdravo? da li je moralno: jake volje i ustrajno? da li će ga moći rodna kuća uzdržavati na naukama? Učitelj mora si ova pitanja zadati i na nje odgovoriti, hoće li zaista da dade ocu dobar savet. Inače mogao bi neprikladnim savetom naškoditi ocu, kući, a osobito dečaku ili devojčici.

Pomislimo: Koliko djaka, mladih ljudi, iza dovr-

šene gimnazije i študija umira na sušici! Dira nas u dno srca gledajući grobove mladih djaka, kamo dospeli ravno iz škole, mesto u život bujan, radin, veseo! — Srsi me prolaze slušajući oca, koji mi se tužio, kako ga je na smrtnoj postelji u zadnjim časovima života molila kćerka zadnjeg tečaja učiteljska: Čačo moj, čačice, spasi me, ne daj da umrem! Komu da ne svrsne srce od ovog žalosnog prizora?! — Bio sam u društvu mladog sveučilištarca, bio žalostan, mučaljiv, te se samo s menom razgovarao.

Za mesec dana otišao pod ledinu. Učio marljivo, možda i premarljivo, a to mu navuklo ljutu sušicu, što ne oprošta. A uzrok toj preranoj smrti mnogih djaka? Po mome mnenju jest slaba nadarenost djaka, njegova slaba konstitucija tela, oskudica, siromaštvo, hereditarne bolesti. Ima i drugih uzroka prerane smrti: raskolašenost, neumerenost i drugo, ali ove manje dolaze u račun kod našeg istarskog djaštva. Naši djaci su u većini marljivi, savesni i moralni, k tomu ustrajni, pa hoće da postignu svoj cilj: dobru svedodžbu, a onda unosnu složbu. Pa, uzimimo, da je taj naš ovakov djak slabo talentiran. On će vam učiti, bubati dan i noć; uz lošu hranu i negu on će stati blediti, hirati, kašljati, te će se tako približavati k svomu grobu. Otac ga ne može pomoći radi siromaštva, ili ne će, pošto ne pojmi djački život; ne zna, da mu sin većma potrebuje dobre hrane negoli on, negoli seljak. Pak zato, pa bio i imućan, ne će takav naš seljak davati sinu za hranu potreban novac. Eto, slaba nadarenost, siromaštvo, nerazumevanje, oskudjevanje, bubanje i žudnja do dobre svedodžbe i službe mnogog našeg djaka baci u prerani grob na veliku žalost roditelja. I to se događa, iza kako se je obitelj natrošila za školovanje mladića, a možda i zadužila; a kad se on najveć primako cilju, ljuta boletica prekida mu nit života. Učitelj zato, pre nego će šta savetovati roditelje, valja da na sve ovo pomisli i da sve dobro razmisli.

Dodje k meni otac, da mu kažem, bili dao sina na nauke. Bolešljiv je, nije za poljski rad, pak k tomu dobre je glave, rado i lako uči — tako mi on govoraše. Ja sam mu potvrdio, da je mali nadaren, ali, dodah, čini mi se, slaba je zdravlja, te ne bi mogah svršiti študije. Nadodao sam mnogošto o učenju i o trpljenju djaka, pa kako mnogi rano umiru. Savetovah mu, da ide k lečniku, koga nek zamoli, da mu iskreno kaže, je li mali za školu. Tako učini. Vratila se k meni te mi javi, da mu lečnik izjavi, da nije za školu. Sina dade onda u zanat.

Ja neprestano tvrdim svojoj djeci djacima: Bolje je, i volim, da ste zanatlije ali zdravi, nego bolešljivi i mrtvi kao doktori. Živ i zdrav, pa makar šljunak tukao na cesti. Jao bolešljivcu, pa bio on učen i bogat! Budimo osvedočeni, da jedino zdrav čovek može biti sretan i koristiti sebi i iskrnjem.

I ovo mi se dogodilo: Pozovem lečnika k svome detetu. Gleda ga, pretražuje, promišlja, a da mu nije mogao konstatovati bolest... E cosa femo, signor maestro?! Ja sam mu rekao, da ima dete grlobolju, a imao ju zaista, i prema tomu prepisao mu lek. — Je li taj, molim vas, lečnik? Je li on na svome mestu? Ovakovih nesposobnjaka, recimo

«učenih glupana» nadijete kao učitelje, svećenike, doktore i profesore. Nisu na svome mestu. Nisu dorasli svojoj zadaći.

Time hoću, da rečem: Ne savetuj, kolego, roditeljima da dadu u srednju školu sinove i kćeri, ako nisu talentirani. Nenadaren mladić može biti marljiv u najvišem stepenu, ali mu to ne može nadomestiti inteligenciju što ju nema. Ovakovi se mnogo namuče u školama, mnogo trpe duševno i telesno učeći, napamet najveć, ono što ne razumiju, a ono što «nauče», namah i zaboravljaju. Ovakovi dečaci i devojčice nisu za gimnazije ni učiteljska, pa, recimo, za nikiju vrst škola. Pa iako naravi svojom slabo ili nikako nadareni mladići dodju do nekog položaja i službe, njihova stolica ne će im biti ugodna; biće nesretni i nezadovoljni sami sobom. Bolji je zato biti valjan stolar, nego nespособan činovnik. Dandanas vrsni rukodelci i zanatlije jesu vrlo poštovani i traženi, dobro su plaćeni, pa prema tomu ugodno žive i sretno. Naprotiv, činovništvu u današnje dane, ma ni u kojoj državi, ne rastu ruže. Činovnik je danas siromašan, uprav oskudjen, pa ako nije idealan, u svojoj činovniškoj službi čutiti se nezadovoljnim. Budimo zato uvereni, a uverimo u tome i naše ljude, da činovnik ne živi danas ni lagodno, ni sretno, niti obilato.

Recimo ljudima, da dadu svoju decu u zanate, obrt i trgovinu, ili na more. Uostalom, ko ne želi kopati, nek ide u stražare, železničare, orožnike. Bolje i zadovoljnije žive ovi nameštenici nego gospoda činovnici. Čitam, da će biti sada narednici (zugsführe) u jugoslov. vojski bolje plaćeni nego učitelji. Ko želi dakle bolje živeti i ne biti siromah, nek ne ide u činovnike. Ovo kažimo otvoreno roditeljima, koji žele znati za naš mnenje i traže naš savet. —

Mi učitelji budimo pak osvedočeni, da su za srednju školu i sveučilište sposobni jedino talentirani, zdravi i imoćni mladići, osobito oni nadareni, te oni koji su čudoredni i iz vrednih obitelji, a resi ih **idealna duša**. Samo karakteri i idealiste nek idu na sveučilišta, pošto samo ovakovi mogu zaposesti službena mesta u svoju i narodnu korist i čast. Ne dozvolimo, nego dapače branimo, da neidealni, nekarakterni i nemoralni ljudi zaposednu sveta mesta, odakle valje, da se širi jedino znanje, pravica i prosveta. Ne dajmo znanje u ruke podlim dušama, kojim će se poslužiti u štetu iskrnjega i ljudstva.

Ne bacajmo zlatna zrnca pred svinje, da mi oprostite za nedoličan izraz. Učen bo lopov više će zla počiniti od neuka. U hramove znanja nek ulaze samo odabranici Božji: plemenite duše i uzvišeni umovi. Zapreči, družo, da nevaljali dečaci baštenjenih poroka i mana uče srednje škole, pa makar bili talentirani. Budimo uvereni, da u svakom staležu, pa i u učiteljskom, najviše smetaju učenici lopovi... Da ne ide sve u redu u narodu i državi, opet tomu su kriva školovana nemoralna gospoda, naime rođeni sebičnjaci, tatovi lopovi, koje sve ove mane prikrivaju odećom, lepim manirama i službom. Decu zlih sklonosti, te decu zloglasnih roditelja ne dajmo u više škole, a ovo iz obzira do prave prosvete. Sve ovo mi učitelji uvažimo i u tom smislu savetujmo naše ljude. Svak na svoje mesto!

O RABI ŠTEVNIKOV

Na letošnjem delegacijskem zborovanju je bil sprejet predlog, naj se izgovarjajo števila tako, kakor se pišejo, to je, naj se izgovarjajo najprej desetice in potem enice; namesto ena in dvajset naj se govori dvajset ena. Stremljenje za to obnovo je že staro, in če bo učiteljstvo sledilo delegacijski odločbi, se uvede v naš jezik spet logičnost.

Na zborovanju se je nekdo ob tem predlogu oglasil: «Kako naj se po novem imenuje pa $\frac{1}{31}$, $\frac{1}{32}$?» Nekdo drugi se je kratko odrezal: «Ena ulomljena s trideset eno!» Tretji njemu v odgovor: «Torej bomo govorili: Vsak udeleženec dobi en hleb ulomljen s trideset eno, namesto eno ena in tridesetino.» To bi bilo seveda smešno in nerazumljivo.

Morda bo marsikdo še kje drugje v zadregi. Zato podam tu izgovorjavo in pisavo vseh vrst števnikov.

1. Glavni števnik.

Naši predniki so šteli nad prvo desetico tako le: ena na deset, dva na deset, tri na deset.... devet na deset. Te sestavljene so pozneje okrnile v današnje spojenke enajst, dvanajst, trinajst.... devetnajst.

Za dve in več desetic so rabili naštevanko: dvakrat po deset, trikrat po deset, štirikrat po deset... devetkrat po deset. Te dolgozvezne sestavljene so se skrčile v sedanje spojenke: dvajset (ki je nastalo iz dvadeset), trideset, štirideset, petdeset, šestdeset, sedemdeset, osemdeset, devetdeset.

Če so šteli nad dve in več desetic, pa so logično mislili tako le: dvajset in še ena, dvajset in še dve, štirideset in še osem itd. in izgovarjali: dvajset ena, dvajset dve, dvajset tri, petdeset šest, osemdeset devet itd., nalično kakor imamo sto ena, sto dve sto osem, sto devet, dve sto šest itd.

Pri nas in pri Čehih se je to štetje po nemškem vplivu izpreverilo v nelogično ena in dvajset itd. Po vojni so Čehi to nelogičnost odpravili, in čas bi bil, da se je iznebimo tudi mi.

Do zdaj smo govorili en in dvajset orlov, dva in dvajset krav, tri in dvajset let, ko pa stoji eden, dva, tri, štiri na koncu, mora stati samostalniček za eden v edninskem, za dva v dvojninskem, za tri in štiri v množinskem imenovalniku, kakor dvajset en orol, štirideset dve kravi, sedemdeset tri leta, osemdeset štirje možje, nalično kakor govorimo sto en orol, sto dve kravi, sto tri leta, sto štirje možje.

2. Vrstilni števnik.

Do zdaj smo govorili: en in dvajset, dva in trideset itd.

Po novem moramo pač govoriti dvajset prvi, dvajset drugi, štirideset tretji, sedemdeset četrti, kakor govorimo sto prvi, sto drugi, sto tretji itd.

Zato tudi pri dnevnicah, na pr. Oton Župančič se je rodil dvajset tretjega prosinca tisoč osem sto sedemdeset osmega.

3. Ločilni števnik.

Namesto ena in dvajseto predmetov bomo govorili dvajset enotero predmetov, trideset dvoje

ljudi se je peljalo v avtomobilu, štirideset troje cvetic gojimo v svojem vrtu, nagačenih ima sedemdeset četrto sesavcev, pri hiši imamo šestdeset petero vilic, neki bogataš je imel dvajset osmero črevljev, kakor imamo sto enotero, sto dvoje, sto troje, sto četrto itd.

4. Množilni števnik.

Namesto ena in dvajseteren naj se glasi: dvajset enoteren ali dvajset enojen; dvajset dvojna nit ali dvajset dvojnata nit; devetdeset trojen ali devetdeset trojnat; osemdeset četrten ali osemdeset četvernat, kakor govorimo sto enoteren ali sto enojen, stodvojen ali sto dvojnati itd.

5. Delilni števnik.

Delilni števnik s predlogom po in glavnimi števnik se glasi nalično kot glavni števnik: po dvajset eden, po petdeset šest, po devetdeset osem, kakor imamo po sto eden, po sto pet, po sto devet itd.

Delilni števnik, ki so sestavljeni s predlogom po in ločilnimi števnik, se rabijo nalično kot števnik: po trideset enoje, po šestdeset dvoje, po sedemdeset troje, po dvajset četrto, kakor se glasi po sto enoje, po sto dvoje, po sto troje, po sto četrto itd.

6. Ponavljalni števnik.

Ponavljalni števnik, ki so sestavljeni iz glavnih števnikov in besedice krat: dvajset enkrat, petdeset dvakrat, devetdeset trikrat, sedemdeset štirikrat, kakor imamo sto enkrat, tisoč dvakrat, pet sto trikrat, tri tisoč štirikrat itd.

Ponavljalni števnik iz vrstilnih števnikov in pripon — č ter besedice krat: dvajset prvič, dvajset prvičkrat; štirideset drugič, štirideset drugikrat; sedemdeset tretjič, sedemdeset tretjikrat; osemdeset šestič, osemdeset šestkrat, kakor se glasi sto prvič, sto prvičkrat, sto drugič, sto drugikrat itd.

Če se rabi besedica krat samostalno, to je, če se sklanja, se rabijo števnik nalično: dvajset dva krata, petdeset trije krati, šestdeset štirje krati, kakor se rabi sto dva krata tisoč osem kratov itd.

7. Ulomki.

Ulomki do deset so: $\frac{1}{1}$ ednina, $\frac{1}{2}$ polovica, $\frac{1}{3}$ tretjina, $\frac{1}{4}$ četrtina itd.

Nad dvajset se morajo glasiti: $\frac{1}{21}$ = dvajsetednina, $\frac{4}{21}$ = štiri dvajsetednine; $\frac{1}{32}$ = tridesetpolovica, $\frac{6}{32}$ = šest trideset polovic; $\frac{1}{33}$ = štirideset tretjina, $\frac{8}{33}$ = osem štiridesettretjin; $\frac{1}{54}$ = petdesetčetrtina, $\frac{27}{54}$ = dvajset sedem petdesetčetrtin itd., nalično kakor $\frac{1}{101}$ = stoednina, $\frac{56}{101}$ = petdeset šest stoednin! $\frac{1}{102}$ = stopolovica, $\frac{48}{102}$ = štirideset osem stopolovic itd.

8. Samostalniki, narejeni iz števnikov.

Imamo dvojak (2 L), trojak (3 rublje), petak (5 L), desetak (10 L), dvajsetak (20 K), če bi imeli novce za 25, bi se imenoval dvajsetpetak, kakor imamo petstotak.

Dalje imamo petico (5 st.), desetico (10 st.), dvajsetico (20 st.), petdesetico (50 st.), če bi imeli novce za 25 st., bi ga imenovali dvajsetpetico.

Ivan Matelič.

SAMOIZOBRAZBA

Herbert Spencerjev „Uvod v študij sociologije“

(Ferdo Kleinmayr)

2.) **Subjektivne intelektualne težkoče.** Kadar hočemo govoriti o drugih bitjih, ki so od nas oddaljena čisto po tisočih kilometrov in tisočih let, ter smo primorani predstavljati si njihove misli, nize in njihova čustva, zadenemo ob drugo težkočo. Jeli more obnoviti vse to naša beseda?

Predstava, ki si jo kdo naredi o duhu drugega, je več ali manj prikrojena po vzorcu njegovega lastnega duha; je tedaj — kakor rečeno — avtomorfna (t. j. po lastnem duhu izklesana). Avtomorfna razlaga pa je čisto daleč od resnice!

Pred očmi moramo imeti dalje, da je človeška prav sicer podvržena nedoločni preobrazbi, a da napreduje ta preobrazba zelo počasi. V naravi ni skokov.

Vse nove preuredbe, vsi novi zakoni računajo z dejstvom, da v najkrajšem času dosežejo mnogo boljše uspehe negoli so jih dosegli stari. Na tej podlagi zidano delo se mora izboljševati. Človeška prav ni sicer nepramenljiva, ali tudi prelahko spremenljiva ni. S tem dejstvom ne računajo osobito nedosegljive (utopistične) ideje, ki jih zasledujemo v vsakem novem političnem programu.

Tretja subjektivna ovira k razumevanju socioloških pojavov bi bila nedostajanje intelektualne zmožnosti, ki bi shvatila silo zaveržene pojave, ki se peča z njimi sociologija. To težkočo prama ga vobče le mikoteri. In vendar zaupajo oni, ki jim nedostaja te intelektualne zmožnosti, največ v svojo sodbo o socioloških vprašanjih.

Slednjič manka večinoma našemu razumu potrebna prožnost za shvačenje. Splošne prestave skoro vseh ljudi slone večidel na skušnjah, ki so si jih nabrali v primeroma ozkem krogu. Zato so te predstave čisto preveč omejene in okostenele, da bi shvatile mnogolične in mnogoštevilne zapletenosti socioloških dejstev.

3.) K subjektivnim težkočam prišteva Spencer dalje one, ki izvirajo iz naše **čustvenosti**. Čustvenost ovira, da, celo onemogočuje pravično sodbo. Težko je udušiti v sebi postopno naraščanje svojih simpatij in antipatij do gotovih socialnih pojavov, šeg, naprav itd. Vsako novo socialno vprašanje stopa vedno v oni krog našega prepričanja, ki se je izklesalo pod vplivom naših simpatij in antipatij. Posebno močno vplivajo na našo sodbo o soc. pojavih: čustvo nepotrpežljivosti, čustvo občudovanja vojniških uspehov ter lojalitetno čustvo.

Najprej nekaj o teh.

Čustvo **nepotrpežljivosti** se izraža v hlastanju po neposrednih in časovno čim bližjih uspehih. Ta nepotrpežljivost, ki je združena z iracionalnim upanjem, spremlja vsako stranko, ki zasleduje gotov načrt za izboljšanje človeškega blagostanja. Ta nepotrpežljivost se kaj rada prevrže v iracionalno obsodboznanje onih neizprosno se pojavljajočih resnic, ki zanikujejo vsako v sangviničnem temperamentu porojeno pričakovanje.

Čustvi ljubezni in sovraštva, pravi Spencer, posebno če se izražata do tuje narodnosti, tudi onemogočujeta pravo cenitev dokaza. Medsebojno sovraštvo povzroča medsebojno nesprazumljenje, goji napačne sklepe in popolnoma potvarja sociološke

predstave. Menim, da je, če tudi ne bi bil nikjer drugod, Spencer prav v tej točki silo sodoben.

Čustvo **občudovanja vojniških uspehov** korenini v človeški naravi, ki proslavlja vedno ono, kar se z velikanskim naporom telesnih, a tudi duševnih sil uveljavlja. Spomnimo se le, kako različne so sodbe o zavojevalcu Napoleonu in njegovih vojnah, ki so zahtevale nad dva milijona človeških žrtev.

Lojalitetno čustvo se izraža v spoštovanju one osebe, ali onih oseb, oziroma onega razreda, ki predstavlja v državi moč. To čustvo je jako staro. Opazi se že pri prvotnih plemenih, ki goje nepriemno zaupanje v svojega glavarja, v svoje vodilne može. Z napredujočo civilizacijo se je to čustvo spremenilo sicer v obliki, v bistvu pa n. Sodoben človek stavlja vse svoje upanje v vladno, v parlamente itd. Od najhujšega reakcionarca pa do najbolj rdečega republikanca tavajo vsi v eni neomajni veri v vladno avtoriteto, v sposobnost vlade, da more doseči katerisihodi cilj. Posebno se je dvignil v sodobnih časih kult večine. Večina odloča. Vse kar sklene vladna korporacija, je izvršljivo! To je mnenje najbolj revolucionarnih strank, ki hočejo izboljšati svet, tako komunistov, socialnih demokratov itd. — vsi goje trdno prepričanje, da bo po njihovem vzorcu organizirana vlada nedvomno sposobna, da opravi vse nedostatkosti, ki tožimo sedaj o njih. Naravno je, da tako čustvovanje zelo ovira sociološko vedo, posebno pa, ker je tako čustvovanje splošno ter z druge strani tudi **neobhodno potrebno**, ker ono veže socialne skupine, vzdržuje red, vzdržuje države. Daleč so še časi, ko bo splošno spoštovanje zakona nadomestilo sedanje spoštovanje one moči, ki izvaja zakon. Divja, napadna plemena, v katerih je bilo lojalitetno čustvo le malo razvito, so izginila s svetovnega pozorišča.

In zopet menim, da nam prav sodobna zgodovina podaja nšteto dobrih in jasnih zgledov tudi za ta Spencerjeva izvajanje.

Pripomniti je le še treba, kako so zgodovinska pričevanja o socialnih pojavih prav vsled tega čustvovanja potvoren. Zgodovina pripisuje izredna dejanja navadno vladarjem ali velemožem, precenjuje njihove lastnosti in njihov istiniti vpliv, a molči navadno o povodih socialnih pojavov njihovih časov — o pravih vzrokih.

III.

Med predsodke, ki ovirajo stvarno sodbo o socialnih pojavih šteje Spencer imenoma: vzgojni predsodek, domoljubni predsodek, razredni predsodek, politični predsodek in verski predsodek.

O vsakem par značilnih ptez.

Sodobni človek se **vzgaja** v dveh nasprotujočih se smereh ali religijah, v religiji **egoizma**, ki izvira iz potrebe samoobrambe, in religiji **altruizma**, ki sloni na načelu socialnega sodelovanja. Prva smer je nedvomno starejša ter jo vsrkuje naša mladina iz grških in rimskih klasikov; druga je novejša ter jo podajamo mladini s Kristovim blagovestjem. Religija egoizma bi morala sicer z rastočo civilizacijo izginiti popolnoma. Vendar danes ni misliti na to. Danes je egoizem prav tako upravičen kakor altruizem. Da, altruizem v svoji ekstremni obliki dejanstveno ni vzdržljiv. Delo, podjetje, iznajdba, izboljšanje, vse to izhaja iz načela, da je vsak človek sebi najbližji, tedaj iz egoizma. Altruizem bi potemtakem moral po logičnem sklepu razdreti

vse dosedanje socialne organizacije. Vprašanje nastane pa, ali bi se potem posrečilo brezpogojnemu altruizmu ustanoviti novo socialno organizacijo, ki bi uspevala? Gotovo prevesje sebičnosti preko nesebičnosti je tedaj potrebno. Med obema, ki sta oba upravičena, je treba empiričnega, a tudi racionalnega kompromisa.

Opazujmo sedaj, v kolikšno vplivata obe religiji na sociološko naziranje. Naravno je, da egoistična smer preko mere poudarja individualnost, upor proti napadu, bojni pogum kakor najvišje čednosti, vojno kakor «mater umetnosti» itd. Nekaj je na tem, to se ne da tajiti. Vojna je n. pr. združila plemena v višje družabne skupine, v narode, v države. Pospeševala je prvotno res razvoj telesnih in dušnih sil v posamezniku in v skupini ter izbor najboljšega. Danes se ravno poslednje ne more več trditi, ker se danes izpostavljajo v vojni le najboljši sinovi naroda smrti, doma pa ostajajo telesno slabjši, ki jim je poverjena skrb za pomnožitev potomstva.

Pri gotovi stopinji civilizacije postanejo neprestane vojne lahko povod k nazadovanju (Spencer stavlja za zgled Francijo).

O vsem tem sodi religija altruizma povsem drugače ter poudarja kakor najvišje čednosti ljubezen, brezpogojno požrtvovalnost ter načelo, naj se nikoli ne zoperstavljamo zlu.

Sociološki sklepi, ki izhajajo strogo le z enega ali drugega vidika, ne morejo biti tedaj zanesljivi.

Se težavneje je človeku osvoboditi se pri sociološkem premotrivanju domoljubnega oziroma rodoljubnega predsodka.

Patriotizem je z narodnega vidika isto, kar je egoizem z individualnega stališča; ima namreč isti izvor, iste prednosti in iste pomanjkljivosti. Vendar je nacionaliteta omogočena le po tem čuvstvu, ki ga goje posamezniki do celote. Če zastopamo zahteve svojega naroda, zahtevamo posredno le svoje koristi, ki so del onih zahtev. Kakor je potreben zmeren egoizem, tako je zmeren patriotizem tudi zdrav in potreben. Vendar ne sme prekoračiti mej.

Nesorazmeren patriotizem potvarja naše predstave o lastnem narodu, o lastni državi ter o tujih družabnih skupinah in naše sklepanje o nravi in delovanju drugih narodov. Javna vest pa je v tem pogledu manj občutljiva negoli individualna vest. Pretiran egoizem priznavajo ljudje povsod kakor napako, pretiračega patriotizma pa ne. Nepatriotično se nam zdi priznanje, da smo ravnali nasproti drugi narodnosti krivično. Kdor opravičuje ali celo brani ravnanje tujega, nam nasprotnega naroda, tega kaj radi psujemo z «narodnim izdajico». Često hvalimo čuvstva in dejanja, ki ne nasprotujejo ko-

ristim in moči našega naroda, naše države; a zaničujemo ista čuvstva in dejanja, kadar so tem korigirnim nasprotna.

Tako opazujemo, da pretiran patriotizem zasenčuje pravično sociološko sodbo. Prav tako pa je antipatriotizem tudi izvor krivičnih socioloških sklepov. Mnogo težkih pogreškov je v našem socialnem stanju, mnogo neokusnosti v našem delovanju, mnogo zmot v naši samoocenitvi. Kdor vse to razkrije, temu bodimo hvaležni. Ali marsikdo greši tudi v tej smeri in sicer bodisi radi nestrpnosti, bodisi iz afekcije, ker hoče namenoma vse zaničevati, kar je narodno. Često pa tak z antipatriotičnim predsodkom prevevan človek greši radi — nevednosti.

Hočemo li posplošiti posamezne redke slučaje, potem lahko ponižamo vsak narod, ali pa ga lahko povečamo do nebes. Tako postopanje seveda ni znanstveno. Itak bo sociološka sodba povsem očiščena vsake zmote jedva v oni zaželjeni dobi, ko bodo ponehala vsa nasprotstva med narodi.

Tako Spencer — in jaz sem nekoliko obirneje podal ta njegova izvajanja, ker so uprav pereča.

Kakor predsodek je tudi razredni predsodek nekaj refleksni egoizem ter ima svoje senčne in solnčne plati. Kakor patriotizem tako vzbuja razredna zavest neko navdušeno sodelovanje pripadnikov gotovega socialnega razreda, da ta razred ohrani, dvigne in usposobi za borbo z drugim soc. razredom. Kar nas zanima, je v prvi vrsti to, da razredni predsodek dovaja do napačnega presojevanja socialnih ustanov in uredeb, do napačnega ocenjevanja istih glede družbe kakor celote. Po tem predsodku dobiva naše pojmovanje o javnih zadevah nehoče ali gotovo karakterističen pečat. Vendar je razredni predsodek prav tako kakor patriotični še vedno v neki meri potreben za vzdrževanje družbe. Sicer je ovira za socialno vedo, ali njegov vpliv bo pojemal le s socialnim napredkom. Kakšen vpliv pa ima ta predsodek na sociološko sodbo, spoznamo že, če vzamemo izmed tisoč slučajev le enega n. pr. delavsko stavko, ter se prepričamo, kako silo nasprotno sodi o nji razred delodajalcev in razred delojemalcev, oziroma njihovih zastopnikov ali privržencih. Vobče nastane tudi, kjerkoli se pojavljajo razredna nasprotstva, neko nagnjenje, da zvrčamo odgovornost na posameznike namesto na sistem. Naš sedanji idustrialni sistem je pač plod sedanje človeške nravi in le če se izboljša ta nra, se bo izboljšal sistem. Tudi delavske organizacije niso brez hudih napak. Ali kolikor so ta zla velika, vendar kažejo te organizacije že sedaj gotove prednosti, ki se bodo čimdalje bolj stopnjevale. Sicer pa koreninijo ta zla le v prehodnem stanju k boljšim uredbam.

(Nadaljevanje sledi.)

FELJTON

ANTON FOERSTER ¹⁾

Če je med slov. glasbeniki sploh kdo velik, je Foerster prvi, ki mu gre ta pridevek. Velik je kot skladatelj. Seveda je kot stolni kapelnik zlagal v prvi vrsti za cerkev. Pred vsem imenujemo njegovih 10 latinskih maš za moški, mešani in ženski zbor,

nekatero z orkestrom;²⁾ dve maši sta slovenski, ena glagolska (staroslovenska) op. 160., prirejena za moški in mešani zbor; gradualov, ofertorijev, motetov itd., ima 257, zopet nekatere z orkestrom, Te Deum je uglasbil štirikrat (deloma z orkestrom); slovenskih cerkvenih pesmi je zložil blizu 300; deloma so v zbornikih: v «Ceciliji», ki je nje druga izdaja izšla v dveh delih 1901. in 1902.; v zbirki «Cantica sacra» (za moški zbor) v treh delih. Nič manjši, morda z druge strani celo večji se nam

¹⁾ Ta članek je izšel v «Gledališkem listu».

kaže kot svetni skladatelj. Saj so na polju svetne glasbe vzcvela njegova največja orkestralna dela: opera «Gorenjski Slavček», simfonična pesnitev «Turki na Slevici» za soliste, zbor, velik orkester, «Materin blagoslov» (glasb. točke k igri v 5 dej.), «Vodnikov venec» in kantata «Domovini». Poleg tega ima 47 moških in mešanih zborov, deloma jako razsežnih (n. pr. sijajni mešani zbor «Ljubico»); 19 pesmi s klavirjem, 2 večji skladbi za orkester, med njima «Slovansko suito» v 5 delih. — Med sedmoro skladbami za klavir se odlikuje fantazija «Po jezeru bliz Triglavu», ki zahteva kar najspretnjšega pianista, in «Slovanska sonata». Poleg tega je za harmonij spisal «Fantazijo na 3 narodne pesmi», za harmonij in klavir «Pesem sv. Venceslava», za gosli in klavir pa ljubko «Sonatino»; pač nekoliko manjše število svetnih skladb, pa zato po obsegu in dobroti nič ne zaostajajo za cerkvenimi. — Nikakor ne smemo pozabiti njegovih teoretičnih del: «Pevske šole», ki je doživela 5 izdaj in bo kmalu praznovala 50 letnico, odkar je začela množiti vrste slovenskih izobraževalnih pevcev (izšla je l. 1874.); dalje «Nauk o harmoniji in kontrapunktu» (dve izdaji); zlasti pa njegovo «Teoretično-praktično klavirsko šolo» (dve izdaji), ki se je do najnovejše dobe ves slovenski glasbeni naraščaj po njej vežbal. Pa je velik tudi po kakovosti svojih skladb. Gotovo niso vse enake, toda eno je gotovo: vse skladbe so tehnično brezhibne, brez slabosti; večina pa je polna srčne toplote, blagoljasje, velikokrat zažari iz njih močilen ogenj; tudi cerkvene²⁾ so izvečine živahne, izrazite, včasih se tope v mehki pobožnosti, včasih pa kakor praznične zastave z zvonikov zavihrtijo v burnem življenju, pa so zopet take, ki jim težka resnoba pokriva lice.

— V svetnih skladbah naj poleg osvajajoče močnosti omenim njegovo šegavo dovtnost (n. pr. dele «Gorenjskega Slavčka», krasnega «Spaka»), pa tudi nežno milobo.

Velik je kot neumoren, nesebičen, neugnan delavec. Ko je l. 1865. prišel v Sènj³⁾ kot stolni kapelnik, ni našel ničesar. Za 500 letnih goldinarjev je moral poleg praznikov in nedelj vsrk dan orglati in peti pri dveh do treh kapitularnih mašah in poučevati bogoslovce. Komponiral je skoro vse sam, tudi staroslov. maše, poleg tega je takoj ustanovil glasbeno društvo, zbor, orkester, glasbeno šolo, kjer je sam poučeval gosli, klavir, petje in dirigiral.⁴⁾ Še danes se poznajo sadovi njegovega dela. V Ljubljani se je delo le pomnožilo. Učil je v bogoslovju, na obeh gimnazijah, na realki, ustanovil je 1877. orglarsko šolo, jo vodil in nosil — malodane zastoj — težo in vročino dneva, vzgojil v najtežjih razmerah v 31. letih okrog 200 organizmov in tako položil sedanjemu upoštevanju vrednemu glasbenemu življenju med našim ljudstvom trdno podlago; poučeval je dalje v Huthovem zavodu, Alojzijevešči in zasebno, vsega pouka skupaj je imel rad 50 ur na teden. 31 let je urejal priloge «Cerkvenega glasbenika» (1878-1908); hrvatska «Sv. Cecilija» (1918, str. 146.) piše o njih takole: «Da nemaju Slovenci na glasbenom polju ništa više od tih priloga, mogli bi ponosno stupiti u kolo drugih kulturnih naroda» (Barle). In vztrajal je v takem nezaslišanem naporu štirideset let, poleg tega pa njegovega ogromnega dela niso priznavali. Imel je v svetnih in cerkvenih krogih več nasprotnikov kot somišljenikov. Pa je neustrašeno začel trebiti ple-

vel, ki je prerastel našo cerkveno glasbo. Prvi uspeh je bil, da so mu ušle stare pevke s kora: «Kdo se bo toliko učill!» Prijemali so ga kanoniki: «Tako pojte kot prej, staro petje je ljudem všeč». Foerster jim jo je zasolil: «Greh je tudi ljudem všeč, pa se vseeno ne sme delati!» Listi so ga tudi napadali. Slovenski pesnik je pisal, «kako je glasba v Ljubljani poverjena tujcu, nehvaležnemu izdajalcu, praktičnemu kruhoborcu (moj Bog za tistih letnih 300 gl., ki jih je imel kot stolni kapelnik!), ki igra med Slovenci prvo vlogo!» Drugi ljudje so se pritoževali, da uvaja lutrovske in husitske pesmi⁵⁾, da hoče uničiti slovensko pesem (dasi jih je sam zložil ogromno število), zlasti, da hoče uničiti Riharja (pa je sam nad 100 Riharjevih pel); to hujskanje se je tako razpislo, da so branjke po ulici za njim vpile: «Lajzon, lajzon!» (Eleison). Ko je l. 1883.-1884. izšla «Cecilija», so izobraženi glasbeniki tožili: «Preteško je, kdo bo pel!» — danes je pa otrokom prelahko. Izkratke, po njem so padali duhovni in laiki, katoličani in naprednjaki; le manjši, toda boljši del je šel za njim, ko jih je vodil po strminah, da so le s težavo vzdržali — in sreča, da ni omahnil in obstal: kje bi bila naša glasba! Tudi v tem odločnem, brezobzirnem stremljenju za visokimi vzori je velik; kot človek je pa morda največji v tem, da nikogar izmed svojih, čisto strupenih nasprotnikov ni zasovražil, še zameril nikomur, ampak sproti odpustil in vse pozabljal, dasi je šlo njemu za življenje, njegovim za kruh.

Zato je učakal, da so njegove misli zmogovito prodrele na vsej črti, da mu danes od vseh strani namesto nekdanjega: proč z njim! — od vseh strani iz stotero in tisočero src hvaležnih učencev in prijateljev doni: Bog ga živi in ohrani!

Moža, ki je s krepko, odločno, neupogljivo roko poprijel krmil in zasuka! ladjo slovenske glasbe negotovega, diletantskega oklevanja na široko morje visoke umetnosti, ki nam je dal brez števila najrazličnejših skladb, ki v svojem značaju ni klonil, nikdar zatajil načel, se nikdar laskal nižjemu čustvovanju, nam ustvaril prva veliko pomembna orkestralna dela, s prvo opero vred: izkratka, se ekstenzivno in intenzivno skrajno, skoro trmasto dosledno udeleževal kakor nihče med nami!

²⁾ Njegovo «Missa solemnis» op. 25. iz l. 1882 je pel stolni zbor sv. Miklavža v nedeljo, 10. decembra m. l. z orkestrom.

³⁾ Njegova «Missa solemnis» je celo vročerkvne, po teatralično zamišljeni cerkveni glasbi izkvarjene Italijane navdušila, da so glasno priznali: «Če je pa cecilijanska glasba taka, sem z njol!»

⁴⁾ Rojen je bil 20. decembra 1837. v Osenicah na Češkem; praznoval je torej lani v decembru petinosemdesetletnico. Predniki so bili učitelji in so se že rodove nazaj ukvarjali z glasbo. Znamenit je posebno brat našega skladatelja, Josip, ki je bil profesor na praškem konservatoriju in je znan po svojih krepkih skladbah, zlasti pa po svojem «Nauku o harmoniji», ki je preveden v več tujih jezikov; nečak Jos. B. Foerster je uvaževan češki skladatelj. Po maturi 1858. je Foerster stopil v cistercijski samostan v Višebrodu, po 11. mesecih je izstopil, na univerzi v Pragi je dovršil l. 1863. pravo; prišel je v tesnejše stike s skladatelji Bendlom, dr. Proházkom in Smetanom, na čigar glasbenem zavodu

je Foerster poučeval klavir. Leta 1865.-1867. je živel v Senju, od 1867. dalje v Ljubljani, najprej kot kapelnik »Dramatičnega društva« in pevovodja »Čitalnice«, od l. 1868. dalje pa je bil 41 let vodja glasbe v ljubljanski stolnici. Zdaj živi v Novem mestu in se še vedno peča z glasbo, pravkar z jako obsežnim delom.

*) Na vso moč zanimivo ga je bilo v ljubljanski stolnici gledati, kako je dirigiral velike maše z orkestrom, orglami in zborom: v desnici je držal taktirko in dirigiral, z levico je igral na orgle in po register je sunil, če je bila sila, z levo nogo je

pritiskal na pedal, na desni nogi je stal, zraven pa tudi še pel, če je bila potreba... Samo gibanje in življenje.

*) Ne tem se pa niso spotikali, da so n. pr. bogoslovci prej peli himno »Jesu, dulcis memoria« (Jezus, sladki spomin!) na Zarathustrovo arijo iz Mozartove »Čarobne piščali«: »In diesen heiligen Hallen« (kjer so se shajali prostozidariji), prav nič tudi nad dueti in terceti iz oper, ki so se glasili s stolnega kora, ne nad tem, če se je »Tantum ergo« zibal po napevu Prešernove »Luna sije...«.

Dr. Fr. Kimovec.

PRIJATELJI UČITELJSTVA

»Mali list« je vreden svojega imena. V številki 10. avgusta je prinesel notico, s katero hoče ovajati »Zvezo«, da obstoji le na čast strahoviti komunistični propagandi med učiteljstvom. Ima poleg 800 članov že par desetini (!) komunistov in ti se hočejo v Učit. listu, ki jim je padel v pesti, dati je strokovno glasilo, raztrgati zaradi očeta Marxa in njegovih krvavordečih apostolov. V tej organizaciji (moramo citirati dobesedno), ki so v njej polimonaženi liberalci, bivši socialisti, krščanski socialisti, komunisti, je stari naprednjak Germek za kučerja, bič in zavoro drže pa komunisti. Radovedni smo, kam jo bo ta voz »pričural«.

Tako torej list s svojim grandioznim slogom: prvi, čigar uredniki so se lotili brisati umazane čevlje ob učiteljstvo tekom štirih težkih let obstanja naše Zveze! Gospodje, zakaj pa niste šli s svojo ovadbo direktno na državno pravdnitvo? Ali bi ne bilo umestneje in uspešneje? Vaša notica je tako zmedena, da vas same najhuje bije po zobeh. Če bi bila učiteljska organizacija kaj drugega kot strokovna organizacija, ali bi bilo mogoče, da so v njej vključeni vsi učitelji, brez razlike političnih nazorov, celo krščanski socialisti sami? Že to dejstvo je za vas kľofuta. Tem sramotnejše pa je vaše počenjanje, če tirate na zatožno klop urednika strokovnega lista potem, ko je sedel na nji tudi že radi lista in je uradno

ugotovljeno, da list ni političen in da se peča le z učnimi, šolskimi in stanovskimi zadevami!

Da ni »Zveza« politična tvorba, vedo pri »Malem listu« sami najbolje že od tedaj, ko se vabili učiteljstvo k sebi, na svoje politično polje. Danes hočejo isto organizacijo, ki noče v politično areno te ali one stranke ali struje, razkričati kot politično! Pošteno — kakor vedno!

Trdoglavost nekaterih gospodov je neozdravljiva. Ni od danes in včeraj naziranje, da je in ostane učitelj hlapec in podajač onih, ki imajo v rokah politično moč. To je mentaliteta iz Bleiweisovih časov. Po tej duševnosti bi moral biti učitelj vsem hvaležen, da sme sploh dihati zrak in se greti na božjem solncu, vsem, a še najbolj političnim voditeljem in prvoboriteljem narodovim. Z repcem bi moral mahljati okrog takih in jim neprestano dokazovati svojo pasjo vdanost.

Gospoda pri »Malem listu«, teh časov ni več! Učitelj v Julijski Krajini je rezan iz drugega lesa, kakor bi bilo vam prav, in najbolje je pripomogla organizacija, da se je za vselej otrsela hinavskega varuštva. V tako varuštvo ne bo »Zveza« nikdar »pričurala«, bodite gotovi! Učiteljstvo gre svojo samozavestno pot, sicer trdo pot dela, a neodvisno od leve in desne, močno v svojem zadoščenju, da se samo vlada in da ni nikomur pod stopalom, tudi ne »Malemu listu«, ki naj poslednj svoje psinke raje bljuje drugam.

PEVSKI ZBOR ZVEZE

Turneja je definitivno določena. Nastopa se: 18. septembra v Vidmu, 19. v Benetkah, 20. v Bolonji, 22. v Rimu, 24. v Firenzi, 26. v Milanu in 27. v Monzi. Potrebni dopust izposluje Zveza.

Program: 1. Gallus: Musica noster amor. 2. Ingegneri: Tenebrae facta sunt. 3. Gerbec: Otroci molijo. — Lajovic: 1. Zeleni Jurij. 2. Kiša. 3. Medved z medom. 4. Pomladni spev. 5. Bolest kovač. — Samospevi. — 1. Mokranjac: Kozar. 2. Ravnik: Poljska resem. 3. Adamič: Mlad junak. — 1. Vinci: Venček furlanskih narodnih. 2. Narodne: a) Tužna mladost moja. b) Od kada mi frula ne zvoni. c) Zibu haju. d) Po vodi plava. d) Škrjanček. e) Prišla je miška. f) Bratci veseli vsi.

Note pesmi, ki se jih zbor še ni učil, se pošljejo vsem pevcem in pevkam. Dobro jih je naštudirati, da bodo vaje od 5.—16. septembra v Trstu manj naporene in nastop popolnejši! K vajam v Trstu vsi in točno!

Odbor.

Poverjenikom „Novega roda“.

Ker nekaterih zastankov ni nikakor mogoče izterjati vzlic večkratnim opominom, opozarjamo prizadete tem potom, da bomo — vsled sklepa organizacije — prisiljeni nastopiti sodnim putem proti tistim, ki se niti ne odzovejo. Kjer ni rednega plačevanja, se tudi list ne naroča več! Značilno!

UPRAVA.